

॥ अंतरी पेटवू ज्ञानज्योत ॥
उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव

एम.ए. भाग २
मराठी अभ्यासक्रम
जून २००९ पासून

अभ्यासपत्रिका क्र. ५ (एमआर-५)
आधुनिक मराठी वाङ्.मयाचा इतिहास (१९२०-१९८०)

अभ्यासपत्रिका क्र. ६ (एमआर-६)
भाषा विज्ञान

अभ्यासपत्रिका क्र. ७ (एमआर-७)
साठोत्तरी मराठी साहित्यातील प्रमुख प्रवाहः
ग्रामीण आणि दलित साहित्य

अभ्यासपत्रिका क्र. ८ (एमआर-८) ऐच्छिक
८.१ लोकसाहित्य आणि खानदेशी लोकसाहित्य
८.२ वैचारिक साहित्य

॥ अंतरी पेटवू ज्ञानज्योत ॥
उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव
एम.ए.भाग २ - मराठी अभ्यासक्रम
जून २००९ पासून

अभ्यासपत्रिका क्र.५ : आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (१९२०-८०)

* अध्ययन अध्यापनाची उद्दिष्ट्ये

१. १९२०-८० या कालखंडातील वाङ्मय प्रकारांच्या प्रवृत्ती, प्रेरणा आणि परंपरा : स्थूल परिचय
२. या कालखंडातील विविध वाङ्मय प्रकारांच्या संदर्भात प्रमुख लेखकांची नोंद घेणे
३. या कालखंडातील नव्या वाङ्मयीन जाणिवा आणि विविध वाङ्मयप्रकारांची वाटचाल : स्थूल परिचय

विभाग पहिला :- घटक विश्लेषण

	तासिका
१. पार्श्वभूमी	१५
१.१ १९२०-८०, राजकीय, सामाजिक, धार्मिक अंगाने साहित्याचा स्थूल परिचय.	
१.२ महात्मा गांधी आणि डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या विचारांचा मराठी साहित्यावरील परिणाम.	
१.३ मार्क्सवादी विचारांचा मराठी साहित्यावरील परिणाम (*वाङ्मय प्रकार: वाटचाल, १९२०-४५, अंतर्गत मूल्यमापनासाठी)	
२. काव्य : १९४५-८० या कालखंडातील प्रमुख कवी व काव्यप्रवाहांचा परिचय	१५
२.१ नवकाव्य संकल्पना, नवकवी, नवकवितेचे विशेष	
२.२ स्वातंत्र्योत्तर कालखंडातील काव्यप्रवाह : स्वरूप विशेष	
२.३ या कालखंडातील प्रमुख कवी आणि कवयित्रींच्या काव्याची वैशिष्ट्ये	
३. कादंबरी : १९४५-८० या कालखंडातील प्रमुख कादंबरीकार व त्यांचे वाङ्मयीन कार्य.	१५
३.१ नवकादंबरी संकल्पना, नवकादंबरीकार, नवकादंबरीची वैशिष्ट्ये	
३.२ या कालखंडातील कादंबरी : स्वरूप विशेष प्रादेशिक कादंबरी, राजकीय कादंबरी, ऐतिहासिक कादंबरी, चरित्रात्मक कादंबरी	
३.३ या कालखंडातील प्रमुख कादंबरीकार, स्त्री कादंबरीकार : कादंबरीची लेखन वैशिष्ट्ये	

विभाग दुसरा - घटक विश्लेषण

४. नाटक : १९४५-८० या कालखंडातील प्रमुख नाटककार व त्यांचे वाङ्मयीन कार्य	१५
४.१ १९४५-६० या कालखंडातील मराठी रंगभूमी : प्रमुख नाटककार व त्यांचे कार्य	
४.२ साठोत्तरी मराठी रंगभूमी : प्रमुख नाटककार व त्यांचे कार्य	
४.३ १९४५-८० या कालखंडातील नाटक : स्वरूप विशेष पौराणिक नाटक, ऐतिहासिक नाटक, सामाजिक नाटक, राजकीय नाटक	
४.४ प्रायोगिक रंगभूमी, दलित रंगभूमी, बालनाट्य, पथनाट्य एकांकिका	
५. कथा : १९४५-८० या कालखंडातील कथाप्रवाह, कथाकार व त्यांचे वाङ्मयीन कार्य.	१५
५.१ १९४५-६० या कालखंडातील प्रमुख कथाकार व कथावाङ्मयाची वैशिष्ट्ये	
५.२ साठोत्तरी कालखंडातील कथाप्रवाह : स्वरूप विशेष नवकथा, विनोदी कथा, ग्रामीण कथा, दलित कथा, विज्ञान कथा	

- ५.३ या कालखंडातील कथाकार व स्त्री कथाकार
६. **चरित्र-आत्मचरित्र** : १९४५-८० या कालखंडातील चरित्रे व आत्मचरित्रे : स्वरूप विशेष १५
- ६.१ १९४५-८० या कालखंडातील चरित्र वाङ्मय : प्रमुख चरित्रलेखक व चरित्रे स्थूल परिचय
- ६.२ १९४५-८० या कालखंडातील आत्मचरित्र लेखन : स्थूल परिचय
स्त्री-पुरुषांची आत्मचरित्रे, दलित आत्मकथने

संदर्भ ग्रंथ :-

१. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (खंड ४,५,६)- म.सा.प.पुणे
२. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (खंड २रा)- अ.ना.देशपांडे
३. प्रदक्षिणा (भाग १ व २)- कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन पुणे
४. अर्वाचीन मराठी साहित्याची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी- डॉ.सदा कऱ्हाडे
५. भारतीय स्वातंत्र्य लढा आणि मराठी लेखक- डॉ.सदा कऱ्हाडे
६. राजकीय चळवळ आणि मराठी नाट्यसृष्टी- ना.कृ.शनवारे
७. मराठी साहित्य: प्रेरणा व स्वरूप- संपादक गो.मा.पवार
८. मराठी कादंबरी पहिले शतक- कुसुमावती देशपांडे
९. मराठी कविता: १९४५ ते १९६५- रा.श्री.जोग
१०. आधुनिक मराठी कविता- रा.श्री.जोग
११. मराठी कविता : स्वरूप आणि विवेचन- निशिकांत ठकार
१२. मराठी ग्रामीण कवितेचा इतिहास- डॉ.कैलास सार्वेकर
१३. मराठी कथा : उद्गम आणि विकास- डॉ.इंदुमती शेवडे
१४. मराठी ग्रामीण कथा : स्वरूप व विकास- डॉ.वासुदेव मुलाटे
१५. काही कवी : जाणिवे आणि शैली- डॉ.सुधीर रसाळ
१६. कादंबरी आणि मराठी कादंबरी - उषा हस्तक
१७. मराठी प्रादेशिक कादंबरी - डॉ.मदन कुलकर्णी
१८. मराठी कादंबरी - चंद्रकांत बांदिवडेकर
१९. आधुनिक मराठी कविता - भ.श्री.पंडित
२०. स्वातंत्र्योत्तर मराठी कविता - संपादक डॉ.सुषमा करोगल
२१. आधुनिक मराठी कविता : एक दृष्टीक्षेप- नागनाथ कोत्तापल्ले
२२. मराठी नाटक : स्वातंत्र्यकाल- वि.भा.देशपांडे
२३. रंगयात्रा- वि.भा.देशपांडे
२४. दलित रंगभूमी- सं.डॉ.भालचंद्र फडके
२५. मढेकरांची कविता- धों.वि.देशपांडे
२६. मार्क्सवाद व दलित साहित्य- वि.स.जोग
२७. मार्क्सवाद व मराठी साहित्य- वि.स.जोग
२८. कादंबरी- ल.ग.जोग
२९. धार आणि काठ- नरहर कुरुंदकर
३०. अंधारयात्रा- त्र्यं.वि.सरदेशमुख
३१. अर्वाचीन मराठी वाङ्मयसंवेक- संपा.गं.दे.खानोलकर
३२. भूमी आणि भूमिका- भास्कर चंदनशिव
३३. पहिली परंपरा- द.भि.कुलकर्णी
३४. दुसरी परंपरा- द.भि.कुलकर्णी

३५. तिसऱ्यांदा रणांगण- द.भि.कुलकर्णी
३६. प्रदेश साकल्याचा- त्र्यं.वि.सरदेशमुख
३७. मराठी वाङ्मयाचा अभिनव इतिहास- संपा.गं.ना.जोगळेकर
३८. खडक आणि पाणी- गंगाधर गाडगीळ
३९. वाङ्मयीन प्रवृत्ती आणि प्रचार- रा.ग.जाधव
४०. महाराष्ट्राच्या जीवनातील स्थित्यंतरे आणि याचा साहित्यावर व संस्कृतीवर झालेला परिणाम - भ.श्री.पंडीत
४१. मराठी लेखिका: चिंता आणि चिंतन- भालचंद्र फडके
४२. पंरपरा आणि नवता- गो.वि.करंदीकर
४३. आंबेडकरी चळवळ- य.दि.फडके
४४. विसाव्या शतकातील महाराष्ट्र (खंड १,२,३)- य.दि.फडके
४५. महाराष्ट्र जीवन (खंड १ व २)- संपा.गं.बा.सरदार
४६. स्त्री स्वातंत्र्यवाहिनी : विसाव्या शतकातील परिवर्तन- विनया खडपेकर
४७. टीका स्वयंवर - डॉ.भालचंद्र नेमाडे
४८. स्त्री प्रश्नांची चर्चा : १९ वे शतक- प्रतिभा रानडे
४९. दलित नाटक : प्रेरणा आणि विकास - प्रा.शैलेश त्रिभूवन
५०. दलित कविता- डॉ.म.सु.पाटील
५१. दलित कथा- डॉ.म.सु.पाटील

प्रश्नपत्रिका स्वरूप व गुणविभागणी
एम.ए.भाग २ - मराठी अभ्यासक्रम
जून २००९ पासून
अभ्यासपत्रिका क्र.५ : आधुनिक मराठी वाङ्.मयाचा इतिहास (१९२०-८०)

वेळ ३ तास		गुण ८०
प्रश्न १ ला	वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी प्रश्न (१६ प्रश्न) (संपूर्ण अभ्यासक्रमावर आधारीत)	१६
प्रश्न २ रा	दीर्घोत्तरी प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी प्रश्न	१६
प्रश्न ३ रा	दीर्घोत्तरी प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी प्रश्न	१६
प्रश्न ४ था	दीर्घोत्तरी प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी प्रश्न	१६
प्रश्न ५ वा	अ) पुढीलपैकी कोणतीही एक टीप लिहा (दोन पैकी एक) (१ ते ३ या घटकांवर आधारित) ब) पुढीलपैकी कोणतीही एक टीप लिहा (दोन पैकी एक) (४ ते ६ या घटकांवर आधारित)	०८ ०८

* २० गुण अंतर्गत मूल्यमापनासाठी असतील.

१० गुण सत्र परीक्षा

५ गुण सेमिनार/ट्यूटोरियल

५ गुण उपस्थिती, वर्तणूक

॥ अंतरी पेटवू ज्ञानज्योत ॥
उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव
एम.ए.भाग २ - मराठी अभ्यासक्रम
जून २००९ पासून
अभ्यासपत्रिका क्र.-६ : भाषा विज्ञान

* अध्ययन अध्यापनाची उद्दिष्ट्ये

१. भाषा स्वरूप व तिचे मानवी जीवनातील कार्य समजावून घेणे.
२. भाषाभ्यासाच्या विविध पध्दती जाणून घेणे.
३. वर्णनात्मक, ऐतिहासिक आणि सामाजिक भाषाविज्ञानाचा परिचय करून घेणे
४. भाषिक परिवर्तनाची कारणे समजून घेणे

प्रथम सत्र घटक विश्लेषण

	तासिका
१. भाषा : स्वरूप, कार्य आणि अभ्यासपध्दती	०६
१.१ भाषा : स्वरूप आणि कार्य	
१.२ भाषा आणि भाषण, उच्चारण आणि लेखन, व्यावहारिक भाषा आणि साहित्याची भाषा	
१.३ भाषाभ्यासपध्दती : वर्णनात्मक, ऐतिहासिक व तुलनात्मक	
२. भाषाभ्यासाच्या विविध कक्षा : तात्त्विक आणि उपयोजित	०८
२.१ भाषाविज्ञान आणि मानसशास्त्र : मनोभाषाविज्ञान	
२.२ भाषाविज्ञान आणि समाजशास्त्र : समाजभाषाविज्ञान	
२.३ भाषाविज्ञान आणि मानववंशशास्त्र	
२.४ भाषाविज्ञान आणि कोशविज्ञान	
२.५ भाषाविज्ञान आणि बोलीभूगोल	
३. भाषाविषयक सिद्धांतांचा परिचय:-	०६
३.१ सोस्यूर	
३.२ चॉम्सकी: विचारव्युह	
३.३ मॅलिनोव्हस्की	
३.४ सपीर आणि वोर्फ	
४. स्वन, स्वनिम-स्वनांतर : संकल्पना आणि परस्पर संबंध	०६
४.१ स्वनिम निश्चितीची तंत्रे/तत्त्वे	
४.२ खंडित स्वनिम, खंडिताधिष्ठित स्वनिम	
४.३ व्यवच्छेदक विनियोग आघात	
पूरक विनियोग सीमासंधी	
मुक्त परिवर्तन सुरावली	
५. रूपिका, रूपिम, रूपिकांतर : संकल्पना आणि परस्पर संबंध	०६
५.१ रूपिम विश्लेषणाची तंत्रे/तत्त्वे	
५.२ रूपिमांचे प्रकार	
५.३ रूपिमांची घटना व रूपिकांतराचे प्रकार	
६. वाक्यविन्यास : संकल्पना : वाक्य	०६

६.१	वाक्यविश्लेषण : रुपबंध आणि वाक्य परस्पर संबंध	
६.२	प्रथमोपस्थित संघटक पध्दती	
७.	भाषाकुल संकल्पना	०६
	विभाग दुसरा	
८.	सामाजिक - भाषाविज्ञान : स्वरूप आणि व्याप्ती	०६
९.	भाषा, बोली आणि समाज : प्रमाणभाषा व बोली : परस्पर संबंध.	०६
१०.	भाषा आणि सांस्कृतिक व्यवस्था : भाषा आणि विविध व्यवसाय क्षेत्रे/विविध क्षेत्रीय वापर	०७
११.	भाषा आणि सांस्कृतिक व्यवस्था : भाषा आणि लिंगभेदानुसार विशिष्ट वापर, स्त्री-पुरुष, बालभाषा.	०८
१२.	भाषा, सामाजिक परंपरा, विविध सामाजिक संस्था	०६
१३.	प्रमाणभाषा आणि परभाषा संपर्क पिजिन (Pidgin) आणि क्रेऑल (Creol) भाषांच्या निर्मितीच्या संदर्भात	०६
१४.	समाजांतर्गत नवव्यवस्थांचा उदय आणि त्यांच्या अविष्कार पध्दती : औद्योगिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, धार्मिक लघुक्षेत्रे, पोटसमूह आणि विशिष्ट भाषा	०६

संदर्भ ग्रंथ:-

१. ध्वनि विचार- डॉ.ना.गो.कालेलकर, मौज प्रकाशन
२. भाषा: इतिहास आणि भूगोल-डॉ.ना.गो.कालेलकर
३. भाषा आणि संस्कृती- डॉ.ना.गो.कालेलकर
४. भाषा आणि भाषाशास्त्र- डॉ.श्री.न.गजेंद्रगडकर
५. मराठीचा भाषिक अभ्यास- संपा.मु.श्री.कानडे, स्नेहवर्धन प्रकाशन
६. भाषाविज्ञान:वर्णनात्मक आणि ऐतिहासिक- संपा.डॉ.मालशे, डॉ.इनामदार, डॉ.सोमण
७. वर्णनात्मक भाषाविज्ञान : स्वरूप आणि पध्दती- संपा.डॉ.काळे, डॉ.सोमण
८. सुलभ भाषाविज्ञान- डॉ.द.दि.पुंडे, स्नेहवर्धन प्रकाशन
९. भाषाविज्ञान परिचय- डॉ.मालशे, डॉ.पुंडे, डॉ.सोमण
१०. मराठीच्या प्रमाणभाषेचे स्वरूप- डॉ.सुहासिनी लहू
११. आधुनिक भाषाविज्ञान : सिध्दांत आणि उपयोजन- डॉ.मिलींद मालशे, लोकवाडमय गृह
१२. भाषाविज्ञान : सामान्य, संरचनावादी व सामाजिक- डॉ.काळे, डॉ.सोमण, प्रतिमा प्रकाशन
१३. मराठी भाषा: व्यवस्था आणि अध्यापन- डॉ.चं.द.इंदापूरकर, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन
१४. अर्वाचीन मराठी - डॉ.रमेश धोंगडे
१५. अभिनव भाषाविज्ञान- डॉ.गं.ना.जोगळेकर
१६. वैखरी : भाषा आणि भाषा व्यवहार- डॉ.अशोक रा.केळकर
१७. मराठी भाषेचा आर्थिक संसार- डॉ.अशोक रा.केळकर
१८. ऐतिहासिक भाषाशास्त्र - डॉ.र.रा.गोसावी
१९. सुबोध भाषाशास्त्र- डॉ.प्र.न.जोशी
२०. समाजभाषा विज्ञान: प्रमुख संकल्पना- र.ना.वरखेडे, शब्दालय प्रकाशन
२१. सामाजिक भाषाविज्ञान: एक नवे अभ्यासक्षेत्र- मराठी संशोधनपत्रिका मार्च १९७८
२२. सामाजिक भाषाविज्ञान- संपा.डॉ.प्रभाकर जोशी, प्रा.चारूता गोखले, निराली प्रकाशन
२३. निवडक भाषा आणि जीवन- संपा.डॉ.काळे, डॉ.सोमण, मेहता पब्लिशिंग हाऊस पुणे
२४. भाषा आपली सर्वांचीच- अविनाश बिनीवाले
२५. वेलभाषा- सुमन बेलवलकर
२६. भयंकर सुंदर मराठी भाषा- डॉ.द.दि.पुंडे

प्रश्नपत्रिका स्वरूप व गुणविभागणी
एम.ए.भाग २ - मराठी अभ्यासक्रम
जून २००९ पासून
अभ्यासपत्रिका क्र.६ : भाषाविज्ञान

वेळ ३ तास		गुण ८०
प्रश्न १ ला	दीर्घोत्तरी प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी प्रश्न	१६
प्रश्न २ रा	दीर्घोत्तरी प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी प्रश्न	१६
प्रश्न ३ रा	दीर्घोत्तरी प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी प्रश्न	१६
प्रश्न ४ था	दीर्घोत्तरी प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी प्रश्न	१६
प्रश्न ५ वा	अ) पुढीलपैकी कोणतीही एक टीप लिहा (दोन पैकी एक) (विभाग पहिल्यावर आधारित)	०८
	ब) पुढीलपैकी कोणतीही एक टीप लिहा (दोन पैकी एक) (विभाग दुसऱ्यावर आधारित)	०८

* २० गुण अंतर्गत मूल्यमापनासाठी असतील.

१० गुण सत्र परीक्षा

५ गुण सेमिनार/ट्युटोरियल

५ गुण उपस्थिती, वर्तणूक

॥ अंतरी पेटवू ज्ञानज्योत ॥
उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव
एम.ए.भाग ७ - मराठी अभ्यासक्रम
जून २००९ पासून

MR - ७ : साठोत्तरी मराठी साहित्यातील प्रमुख प्रवाह : ग्रामीण आणि दलित साहित्य

* उद्दिष्ट्ये

१. साहित्यप्रवाह ही संकल्पना स्पष्ट करणे.
२. प्रवाहाच्या निर्मितीची कारणे : वाङ्मयीन व सामाजिक-सांस्कृतिक प्रवाहाच्या न्हासाची कारणे
३. मराठी साहित्यातील प्रमुख प्रवाहांचा स्थूल परिचय
महानगरीय, ग्रामीण, दलित, आदिवासी, स्त्रीवादी

विभाग पहिला (ग्रामीण साहित्य)

तासिका

घटक विश्लेषण

ग्रामीण साहित्य - प्रेरणा आणि स्वरूप

- ग्रामीण साहित्यातील कादंबरी, कथा, कविता या वाङ्मय प्रकारांचा विकास : स्थूल परिचय ०९
- ग्रामीण साहित्य प्रवाहाचा विशेष अभ्यास नेमलेल्या साहित्यकृतींच्या संदर्भात-
नेमलेल्या साहित्यकृती
१. गावठाण (कादंबरी) - कृष्णात खोत, मौज प्रकाशन मुंबई दुसरी आवृत्ती २००७ १२
  २. इस्कोट (कथासंग्रह) - उत्तम बावस्कर, कैलास पब्लिकेशन्स औरंगाबाद दुसरी आवृत्ती २००७ १२
  ३. पेढीपेस्तर प्यादेमात (कवितासंग्रह)- संतोष पद्माकर पवार, पॉप्युलर प्रकाशन मुंबई, प्रथमावृत्ती १२

विभाग दुसरा (दलित साहित्य)

दलित साहित्य : प्रेरणा आणि स्वरूप

- दलित साहित्यातील आत्मकथने, कथा, कविता या वाङ्मय प्रकारांचा विकास : स्थूल परिचय ०९
- दलित साहित्य प्रवाहाचा विशेष अभ्यास नेमलेल्या साहित्यकृतींच्या संदर्भात-
नेमलेल्या साहित्यकृती
१. आयदान (आत्मकथन) - उर्मिला पवार, ग्रंथाली प्रकाशन, मुंबई १२
  २. परिव्राजक (कथासंग्रह)- गौतमीपूत्र कांबळे, एक्सप्रेस पब्लिशर्स कोल्हापूर १२
  ३. पुन्हा चाल करू या (कवितासंग्रह)- लोकनाथ यशवंत, यंग इंडिया पब्लिकेशन्स दादर. १२

संदर्भ साहित्य:-

१. ग्रामीण साहित्य : स्वरूप आणि समस्या- डॉ.आनंद यादव, मेहता पब्लिशिंग हाऊस पुणे
२. ग्रामीणता: साहित्य आणि वास्तव - डॉ.आनंद यादव, मेहता पब्लिशिंग हाऊस पुणे
३. ग्रामीण साहित्य आणि शोध - डॉ.नागनाथ कोत्तापल्ले, मेहता पब्लिशिंग हाऊस पुणे
४. ग्रामीण साहित्य: एक चिंतन- डॉ.द.ता.भोसले
५. मराठी प्रादेशिक कादंबरी - डॉ.मदन कुलकर्णी
६. मराठी कादंबरीतील प्रादेशिकता- डॉ.भास्कर शेळके
७. मराठी ग्रामीण कादंबरी- डॉ.रवींद्र ठाकूर, मेहता पब्लिशिंग, हाऊस पुणे.
८. ग्रामीण साहित्य- रा.रं.बोराडे, साकेत प्रकाशन औरंगाबाद

९. ग्रामीण साहित्य प्रेरणा आणि प्रयोजन- डॉ.श्रीराम गुंदेकर, दिलीपराज प्रकाशन औरंगाबाद
१०. मराठी ग्रामीण कथा- डॉ.आनंद यादव, स्नेहवर्धन प्रकाशन पुणे
११. मराठी ग्रामीण कथा : स्वरूप व विकास - डॉ.वासुदेव मुलाटे
१२. भूमी आणि भूमिका - भास्कर चंदनशिव
१३. मराठी ग्रामीण कवितेचा इतिहास- डॉ.कैलास सार्वेकर
१४. साहित्य ग्रामीण आणि दलित- सं.डॉ.ईश्वर नंदनपुरे, विजय प्रकाशन नागपूर
१५. दलित साहित्य : वेदना आणि विद्रोह - डॉ.भालचंद्र फडके
१६. दलित साहित्य एक अभ्यास- अर्जुन डांगळे
१७. दलित साहित्य : चर्चा आणि चिंतन- डॉ.गंगाधर पानतावणे
१८. दलित साहित्य: दिशा आणि दिशांतर - डॉ.दत्ता भगत, अभय प्रकाशन नांदेड
१९. दलित साहित्य : सिध्दांत आणि स्वरूप- यशवंत मनोहर
२०. निळी पहाट - रा.ग.जाधव
२१. दलित चळवळ आणि साहित्य - डॉ.कृष्णा किरवले
२२. दलित स्त्रियांची आत्मकथने : स्वरूप आणि चिकित्सा- डॉ.मनोहर जाधव, सुविद्या प्रकाशन
२३. दलित कथा - प्रा.म.सु.पाटील
२४. दलित कथा : उद्गम आणि विकास - प्रकाश खरात, सुगावा प्रकाशन
२५. दलित कथा : निर्मिती आणि समीक्षा - डॉ.छाया निकम
२६. दलित आत्मकथने- डॉ.वासुदेव मुलाटे
२७. दलित वाङ्मय : प्रेरणा व प्रवृत्ती - शंकरराव खरात
२८. दलित कविता- डॉ.म.सु.पाटील
२९. दलित साहित्यातील स्पंदने- गो.म.कुलकर्णी
३०. दलित साहित्य- वामन निंबाळकर
३१. दलित साहित्य : एक क्रांती विज्ञान - बाबुराव बागुल
३२. आयदान : सांस्कृतिक ठेवा- संपा.सिसिलिया कार्वालो, सतीश काळसेकर, लोकवाङ्मय गृह
३३. दलितांची आत्मचरित्रे- डॉ.रमेश धोंगडे
३४. परिक्रमा परिव्राजकाची - संपा.डॉ.सतीश बडवे
३५. झडती : पेढीपेस्तर प्यादेमातची- संपा.डॉ.पाटील
३६. स्त्री प्रश्नांची वाटचाल : परिवर्तनाच्या दिशेने- विद्युत भागवत, प्रतिमा प्रकाशन
३७. पुन्हा चाल करू या : साद प्रतिसाद - संपा.प्रा.पाटील

प्रश्नपत्रिका स्वरूप व गुणविभागणी
एम.ए.भाग २ - मराठी अभ्यासक्रम
जून २००९ पासून

अभ्यासपत्रिका क्र.७ : साठोत्तरी मराठी साहित्यातील प्रमुख प्रवाह : ग्रामीण आणि दलित साहित्य

वेळ ३ तास		गुण ८०
प्रश्न १ ला	दीर्घोत्तरी प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी प्रश्न	१६
प्रश्न २ रा	दीर्घोत्तरी प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी प्रश्न (प्रश्न क्र.१ व २ ग्रामीण साहित्यावर आधारित)	१६
प्रश्न ३ रा	दीर्घोत्तरी प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी प्रश्न	१६
प्रश्न ४ था	दीर्घोत्तरी प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी प्रश्न (प्रश्न क्र.३ व ४ दलित साहित्यावर आधारित)	१६
प्रश्न ५ वा	अ) पुढीलपैकी कोणतीही एक टीप लिहा (दोन पैकी एक) (विभाग पहिल्यावर आधारित)	०८
	ब) पुढीलपैकी कोणतीही एक टीप लिहा (दोन पैकी एक) (विभाग दुसऱ्यावर आधारित)	०८

* २० गुण अंतर्गत मूल्यमापनासाठी असतील.

१० गुण सत्र परीक्षा

५ गुण सेमिनार/ट्युटोरियल

५ गुण उपस्थिती, वर्तणूक

॥ अंतरी पेटवू ज्ञानज्योत ॥
उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव
एम.ए.भाग २ - मराठी अभ्यासक्रम
जून २००९ पासून
अभ्यासपत्रिका क्र.- ८ : ऐच्छिक

८.१ लोकसाहित्य आणि खानदेशी लोकसाहित्य

* अध्ययन अध्यापनाची उद्दिष्ट्ये

१. लोकसाहित्याचे स्वरूप समजून घेणे
२. लोकसाहित्य : अन्य ज्ञानशाखा, परस्पर संबंध समजून घेणे
३. लोकसाहित्याभ्यासाच्या नव्या दिशा जाणून घेणे
४. लोकसाहित्य प्रकार आणि खानदेशी लोकसाहित्याची ओळख करून घेणे

विभाग पहिला (लोकसाहित्य)

घटक विश्लेषण :-

तासिका

१. **लोकसाहित्याची संकल्पना** १५
  - १.१ लोकसाहित्य : व्याख्या व स्वरूप, लोकसाहित्यातील लोक व साहित्य
  - १.२ लोकसाहित्याचे प्रयोजन
  - १.३ लोकसाहित्य : सामाजिक आणि सांस्कृतिक जीवनाशी असलेले अनुबंध
  - १.४ लोकसाहित्य व अन्य ज्ञानशाखा अनुबंध :
इतिहास, पुरातत्व, मानववंशशास्त्र, भाषाशास्त्र, मानसशास्त्र, दैवतकथाशास्त्र, धर्मशास्त्र
२. **लोकसाहित्याचा अभ्यास** १५
  - २.१ लोकसाहित्याच्या अभ्यासाची आवश्यकता
  - २.२ लोकसाहित्याच्या अभ्यासाचे विविध संप्रदाय
  - २.३ लोकसाहित्याच्या अभ्यासाची भारतीय परंपरा, प्राचीन परंपरा, आधुनिक काळातील प्रयत्न
  - २.४ लोकसाहित्य अभ्यासाच्या दिशा : समाजभाषा - वैज्ञानिक दृष्टिकोन, तौलनिक अध्ययन
  - २.५ लोकसाहित्याचे सर्वेक्षण, संकलन, संपादनाच्या पध्दती
अभ्यासातील अडचणी, अभ्यासकाने पाळावयाची पथ्ये
३. **लोकसाहित्य व ग्रंथिक साहित्य संबंध** १५
  - ३.१ लोकसाहित्य आणि महाकाव्य
  - ३.२ लोकसाहित्य आणि संतसाहित्य
  - ३.३ लोकसाहित्य आणि अर्वाचीन साहित्य
लोकसाहित्य आणि प्रादेशिक साहित्य
लोकसंगभूमी आणि नाटक
लोकगीत आणि मराठी कविता
४. **खानदेशी सांस्कृतिक पार्श्वभूमी** १२
  - ४.१ खानदेश भौगोलिक क्षेत्र, सांस्कृतिक इतिहास
  - ४.२ खानदेशातील लोकजीवन परंपरा व बोली
  - ४.३ अहिराणीची पूर्वपीठिका
  - ४.४ अहिराणी लोकसाहित्य : स्वरूप

५. **खानदेशी लोकसाहित्य : प्रकार व स्वरूप** १८
- ५.१ लोकगीत : स्वरूप, अहिराणी लोकगीते : स्वरूप व प्रकार
विवाहविषयक लोकगीते, लोकदेवताविषयक लोकगीते, सण-उत्सवाची लोकगीते,
जात्यावरील ओव्या, वही वाडमय, स्त्री-पुरुषांची विविध विषयावरील संकीर्ण गीते
- ५.२ अहिराणी लोककथा : प्रकार व वैशिष्ट्ये
- ५.३ खानदेशी लोकरंगभूमी
खानदेशातील लळित, खानदेशातील तमाशा, खानदेशातील कीर्तन, खानदेशातील गोंधळ
- ५.४ अहिराणी म्हणी, वाक्प्रचार, उखाणे : वाडमयीन व सांस्कृतिक वैशिष्ट्ये
६. **खानदेशातील आदिवासींचे लोकसाहित्य** १५
- ६.१ खानदेशातील आदिवासी : लोकजीवन व भाषा (स्थूल परिचय)
- ६.२ आदिवासी लोककला
- ६.३ आदिवासी लोकगीते
- ६.४ आदिवासी लोकदेवता
(पावरा, कोकणी, मावची, भिल्ल, देहवाली, बंजारा या आदिवासींच्या संदर्भात)

संदर्भ साहित्य:-

१. लोकसाहित्याचे स्वरूप- डॉ.प्रभाकर मांडे
२. लोकसाहित्याचे अंतःप्रवाह - डॉ.प्रभाकर मांडे
३. लोकसाहित्य स्वतंत्र अभ्यासक्षेत्र- डॉ.गं.ना.मोरजे
४. लोकसाहित्य कला विचार : डॉ.गं.ना.मोरजे
५. लोकसाहित्याची मीमांसा- डॉ.विश्वनाथ शिंदे
६. लोकसाहित्य : शोध व समीक्षा - डॉ.रा.चिं.ढेरे
७. संतसाहित्य आणि लोकसाहित्य- डॉ.रा.चिं.ढेरे
८. लोकसाहित्य उद्गम आणि विकास- डॉ.शरद व्यवहारे
९. लोकसाहित्याची रूपरेषा- दुर्गा भागवत
१०. धर्म आणि लोकसाहित्य- दुर्गा भागवत
११. लोकसाहित्य व लोकपरंपरा- संपा.डॉ.र.ना.वरखेडे
१२. अहिराणी लोकसाहित्य- कृष्णा पाटील
१३. अहिराणी लोकसाहित्य- दा.गो.बोरसे
१४. खानदेशी लोककथा - डॉ.बी.एन.पाटील, प्रशांत पब्लिकेशन्स जळगाव
१५. अहिराणी लोकगीते व लोकभाषा- डॉ.म.सु.पगारे, प्रशांत पब्लिकेशन्स जळगाव
१६. अहिराणी लोकगीतातील लोकतत्व, इहवाद आणि लोकभाषा- डॉ.म.सु.पगारे
१७. अहिराणी म्हणीतील समाजभाषा- डॉ.म.सु.पगारे
१८. पावरा लोकगीतातील लोकसंस्कृती- डॉ.म.सु.पगारे
१९. पावरा समाज आणि संस्कृती- डी.जी.पाटील
२०. पावरांच्या लोकदेवता- डी.जी.पाटील
२१. मावची-बोली, समाज आणि संस्कृती- डॉ.सुधीर कोठावडे
२२. भिल्लांचे वाग्वैभव- संपा.विजया सोनार
२३. कोकणीचे मौखिक वाडमय- संपा.विजया सोनार
२४. आदिवासी कोकणांच्या कथा- संपा.विजया सोनार
२५. खानदेशातील लोकदेवता: कानबाई- डॉ.पुष्पलता करनकाळ

२६. कानबाईची गाणी- डॉ.पुष्पलता करनकाळ
२७. देहवाली साहित्य- संपा.चामुलाल राठवा
२८. ढोल दिवाळी विशेषांक २००२- भाषा संशोधन प्रकाशन केंद्र बडोदा
२९. ढोल विशेषांक (पावरा, देहवाली, अहिराणी), भाषा संशोधन प्रकाशन केंद्र बडोदा
३०. लोकरंग- डॉ.प्रभाकर मांडे
३१. लोकसंचित- डॉ.तारा भवाळकर
३२. मराठी तमाशा- नामदेव व्हटकर
३३. लोकनाट्याची परंपरा- वि.कृजोशी
३४. लोकसाहित्य आणि इतिहास- डॉ.गं.ना.मोरजे
३५. लोकनाट्य: उद्गम आणि विकास - डॉ.पुरुषोत्तम कालभूत
३६. लोकरंजनाची पारंपरिक माध्यमे- डॉ.शरद व्यवहारे
३७. भिल्लांची गाणी- डॉ.सुदाम जाधव
३८. लोकसाहित्य व लोकसंस्कृती- डॉ.विद्या व्यवहारे
३९. महाराष्ट्रातील आदिवासी मराठी साहित्य: एक शोध- डॉ.माहेश्वरी गावीत, दास्ताने रामचंद्र आणि कंपनी
४०. अहिराणी वाग्वैभव - अभिमन्यू पाटील, गांधलीकर, कस्तुरी प्रकाशन अमळनेर
४१. अहिराणी म्हणी व वाक्प्रचार- डॉ.ज्ञानेश्वर सूर्यवंशी, अक्षय प्रकाशन पुणे

प्रश्नपत्रिका स्वरूप व गुणविभागणी
एम.ए.भाग २ - मराठी अभ्यासक्रम
जून २००९ पासून
अभ्यासपत्रिका क्र.८ : ऐच्छिक
८.१ - लोकसाहित्य आणि खानदेशी लोकसाहित्य

वेळ ३ तास		गुण ८०
प्रश्न १ ला	दीर्घोत्तरी प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी प्रश्न	१६
प्रश्न २ रा	दीर्घोत्तरी प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी प्रश्न (प्रश्न क्र.१ व २ लोकसाहित्यावर आधारित)	१६
प्रश्न ३ रा	दीर्घोत्तरी प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी प्रश्न	१६
प्रश्न ४ था	दीर्घोत्तरी प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी प्रश्न (प्रश्न क्र.३ व ४ खानदेशी साहित्यावर आधारित)	१६
प्रश्न ५ वा	अ) पुढीलपैकी कोणतीही एक टीप लिहा (दोन पैकी एक) (विभाग पहिल्यावर आधारित)	०८
	ब) पुढीलपैकी कोणतीही एक टीप लिहा (दोन पैकी एक) (विभाग दुसऱ्यावर आधारित)	०८

* २० गुण अंतर्गत मूल्यमापनासाठी असतील.

१० गुण सत्र परीक्षा

५ गुण सेमिनार/ट्यूटोरियल

५ गुण उपस्थिती, वर्तणूक

॥ अंतरी पेटवू ज्ञानज्योत ॥
उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव
एम.ए.भाग २ - मराठी अभ्यासक्रम
जून २००९ पासून
अभ्यासपत्रिका क्र.- ८ : ऐच्छिक
वैचारिक साहित्य

* अध्ययन अध्यापनाची उद्दिष्ट्ये

१. १९ व्या शतकातील सुधारणावादी विचार
- लोकहितवादी, महात्मा ज्योतिराव फुले, गो.ग.आगरकर, ताराबाई शिंदे, वि.रा.शिंदे, गाडगे बाबा, राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज, डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर, बाबा आमटे इ. समाजसुधारकांचा परिवर्तनवादी विचार, त्यांनी केलेल्या चळवळी, आंदोलने, स्थापन केलेल्या संस्था : स्थूल परिचय
२. धर्म विषयक दृष्टिकोन आणि धर्मचर्चा - चिकित्सा
३. वरील समाजसुधारकांच्या विचारांचा विशेष अभ्यास.
नेमलेल्या साहित्यकृतींच्या संदर्भात करणे

विभाग पहिला

१. जोती म्हणे (महात्मा फुलेकृत निवडक अखंड रचना) - भास्कर चंदनशिव, साकेत प्रकाशन
२. ग्रामगीता - राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज - संपा. माधव राजगुरु, म.राज्य पाठ्यपुस्तक निर्मिती व अभ्यासक्रम संशोधन मंडळ, पुणे

विभाग दुसरा

३. डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांचे निवडक लेख- संपा.डॉ.गंगाधर पानतावणे, प्रतिमा प्रकाशन
४. उज्वल उद्यासाठी - बाबा आमटे, साधना प्रकाशन

संदर्भ साहित्य:-

१. विसाव्या शतकातील महाराष्ट्र- य.दि.फडके
२. गतशतक शोधताना- स.गं.मालशे
३. गतशतक पत्रिका- डॉ.शि.गो.देशपांडे
४. क्रांतिजागर- सं.डॉ.रवींद्र ठाकूर, स्नेहवर्धन पब्लिशिंग हाऊस पुणे
५. प्रबोधनाचा पूर्वरंग- सं.ल.रा.नसिराबादकर
६. म.फुले समग्र वाङ्मय- सं.य.दि.फडके, महाराष्ट्र राज्य साहित्य संस्कृती मंडळ
७. महात्मा फुले यांचा धर्मविचार : प्रेरणा आणि प्रभाव- सदानंद मोरे, समाज प्रबोधन पत्रिका दिवाळी १९९०
८. संतसाहित्य : काही अनुबंध- डॉ.अशोक कामत, पद्मगंधा प्रकाशन, प्र.आ.२००३
९. महर्षी विठ्ठल रामजी शिंदे : जीवन आणि कार्य- डॉ.गो.मा.पवार
१०. १९ वे शतक : सुधारणावाद आणि मराठी साहित्य- डॉ.सुधाकर शेलार, स्वरूप प्रकाशन
११. राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज: व्यक्ती आणि वाङ्मय- डॉ.अक्षयकुमार काळे, विसा प्रकाशन नागपूर

प्रश्नपत्रिका स्वरूप व गुणविभागणी
 एम.ए.भाग २ - मराठी अभ्यासक्रम
 जून २००९ पासून
 अभ्यासपत्रिका क्र.८ : ऐच्छिक
 ८.२ - वैचारिक साहित्य

वेळ ३ तास		गुण ८०
प्रश्न १ ला	दीर्घोत्तरी प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी प्रश्न	१६
प्रश्न २ रा	दीर्घोत्तरी प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी प्रश्न प्रश्न क्र.१ व २ विभाग पहिला यावर आधारित	१६
प्रश्न ३ रा	दीर्घोत्तरी प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी प्रश्न	१६
प्रश्न ४ था	दीर्घोत्तरी प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी प्रश्न प्रश्न क्र.३ व ४ विभाग दुसरा यावर आधारित	१६
प्रश्न ५ वा	अ) पुढीलपैकी कोणतीही एक टीप लिहा (दोन पैकी एक) (विभाग पहिल्यावर आधारित) ब) पुढीलपैकी कोणतीही एक टीप लिहा (दोन पैकी एक) (विभाग दुसऱ्यावर आधारित)	०८ ०८

* २० गुण अंतर्गत मूल्यमापनासाठी असतील.

- १० गुण सत्र परीक्षा
- ५ गुण सेमिनार/ट्यूटोरियल
- ५ गुण उपस्थिती, वर्तणूक

॥ अंतरी पेटवू ज्ञानज्योत ॥
उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव
मराठी अभ्यासक्रम

वर्ग	जुना अभ्यासक्रम	नवा अभ्यासक्रम जून २००९ पासुन
एम.ए.मराठी भाग २	<p>अभ्यासपत्रिका क्र.५ आधुनिक मराठी वाङ्.मयाचा इतिहास (१९२०-८०)</p> <p>अभ्यासपत्रिका क्र.६ लोकसाहित्य आणि खानदेशी लोकसाहित्य</p> <p>अभ्यासपत्रिका क्र.७ ग्रामीण आणि दलित साहित्य प्रवाह</p> <p>अभ्यासपत्रिका क्र.८ (ऐच्छिक) ८.१ बीजग्रंथाचा अभ्यास संत नामदेव अभंगगाथा ८.२ वाङ्मयीन वाद संकल्पना व स्वरूप</p>	<p>अभ्यासपत्रिका क्र.५ आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (१९२०-८०)</p> <p>अभ्यासपत्रिका क्र.६ भाषाविज्ञान</p> <p>अभ्यासपत्रिका क्र.७ साठोत्तरी मराठी साहित्यातील प्रमुख प्रवाह ग्रामीण आणि दलित साहित्य</p> <p>अभ्यासपत्रिका क्र.८ (ऐच्छिक) ८.१ लोकसाहित्य आणि खानदेशी लोकसाहित्य ८.२ वैचारिक साहित्य</p>

प्रा.एल.जी.सोनवणे
अध्यक्ष, मराठी अभ्यास मंडळ,